

Geçdigi bolsun, Aýasofýa!

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Geçdigi bolsun, Aýasofýa! GEÇDIGI BOLSUN, AÝASOFÝA!

Söýgüli okyjylarym, gezek ahyrsoňunda Aýasofýa hem geldi... Stambuluň orra-ortasynda ýakyn wagtda täze metjidiň açylmagyna garaşylýar!

Ýagny, gardaşym, bu waka akla-huşa sygjak zat däl.

Ýeri, şeýle metjidiň zerurlygy barmydy?

Elbetde ýokdy.

Gidiň Aýasofýanyň töweregine, edil birküç ädim beýlesinde Soltanahmet metjidini görersiňiz.

Soltanahmet metjidi diňe Stambuluň däl, alty minarasy bilen dünýäniň iň uly, iň owadan metjitleriniň biridir.

Öňräk bir gezek... Rejep beý partiýasynyň mitinginde çykyş edýärdi.

Märeleden käbirleri oňa münberiň aşagyndan arzuwlaryny ýetirdiler:

– Aýasofýany metjit et!

Şonda Rejep beý olara şeý diýipdi:

– Siz ilki Soltanahmet metjidini bir dolduryň, Aýasofýany metjit etmelimi diýen meselä şondan soň seredäýeris.

Aýasofýa Atatürküň döwründe 1934-nji ýylda Ministrler Kabinetiniň karary esasynda muzeýe öwrülipdi.

Munuň nähili ýerlikli karardygyna indi-indi has gowy düşüňäris.

Günümüzde ony metjide öwürme kararyny orta oklap, dady-perýat etmäge başladylar!

“Ýok, gadyrdan, ol kararnamanyň kanuny güýji öňem ýokdy!”

Näme üçin ýokmuş?..

“Çünki kararnamanyň astyndaky Atatürküň goly galpmyş. Şonuň üçinem gürrüňi gidýän kararnamanyň kanuny güýji ýokdur!”

Belli bir wagtlap halky şeýlekin geňsi çypdyrma bilen güýmemäge synanyşdylar. Emma taryhçylar şol döwrüň metbugatyndan birnäçe mysallary getirip, bu ýalany püçege çykardylar.

Aýasofýa muzeýe öwrülensoň, kän wagt geçmänkä oňa Atatürk gelip gidipdi.

Diýmek, Atatürk «Resmi gazetde» çykan golunyň galpdygyndan hem habary ýokmuş!

Gördüler, bu ýalançylyklary (!) derege ýaranok, soň tapgyrлаýyn ýagdaýda 1934-nji ýylyň Ministrler Kabinetiniň Kararnamasy güýjüni ýitirsini diýip, Döwlet sowetine şikaýat etdiler.

Sud organlary olaryň öz elinde, elbetde, kanuny güýjüni ýitirmek talaby kabul ediläýmelidi. Başgaça bolubam bilmezdi.

(Şu ýerde sözüme goşmaça bir bellik goşayyn: Tejribeli žurnalist dostum bilen birnäçe gün oň gürrüňdeş bolamda, sözümiz aýlanyp-dolanyp şuna diredi. Dostum ýagşy niýetde bolmagy gowy görýän biridi... Ol:

– Göreli bakaly, sud prosesiniň netijesi nähili bolarka. Belkäm, Döwlet soweti muny ret eder- diýdi. Menem:

– Şek-şübhäň bolmasyn, kararnamany ýatyrarlar – diýdim. – Özem biragyždan. Munuň başga ýoly ýok. Olar şunça goh-galmagaly boş ýere turuzmadylar, eger ylalaşsaň, seň bilen jedele taýyn!!..

Ol öz pikirinden dänlerli däldi.

Jedel edip durmadyk, emma netije diýşim ýaly boldy.

Kararnamanyň kanuny güýji biragyždan ýatyryldy! Belligimi ýapýaryn.)

Söýgüli okyjylarym, bar, şol Aýasofýa täzedan metjit bolanmyşam-da...

Eýse biz Türkiýe hökmünde mundan näme bähbit gazanýarysca?

Hiç kim töwerekde başga metjidiň ýokdugy üçin adamlaryň namaza gidip bilmeýändigini aýdyp bilmez.

Eýse başga näme?

Gadyrdanlar, Fatih Soltan Mämmed Stambuly eýelände bu ajaýyp wizantiýa buthanasyny metjit edipdir, fond ýazgysynda şeýle diýilenmiş.

Başga?

Bize metjit gerekmiş!

Bular musulman, biz dälmişik!..

Ýeke maksatlary bar: AKP-ä ses beren köpçüligi täzeden gylawlandyryp, olara «Aperin!» diýdirmek, saýlawlarda ses gazanmak.

ABŞ, Russiýa, Ýewropa bileleşigi, UNESCO, başga-da biziň üçin möhüm birnäçe ýurtlar we abraýly guramalar bu karara nägileliklerini bildirýär. (Bärde adam hasaplanmaga mynasyp däl patriarhlary, ýepiskoplary, poplary, monahlary agzamogam. Olar meniň gözümde hiç kim!)

Häzire çenli dünýäniň haýsam bolsa bir künjünden “Aperin size, bizem goldaýarys şu edýän işiňizi” diýip, seslenme gelmedi.

Üstesine, bärde aýratyn nygtap geçilmeli başga bir husus bar...

Biziň dostlarymyz we gardaşlarymyz (!), dindeşlerimiz bolan at-owazaly we patarrakyçy yslam döwletlerindenem şeýle goldaw almadyk.

Mysal üçin, niräň niresinde adyna Katar diýilýän ogrular ýurdy, niräň niresinde «bir millet – iki döwlet» diýilýän Azerbaýjan! Käbirleri üçin söweşlere girenimiz, nijeme şehitleri berenimiz beýleki yslam ýurtlary nirede?!

Hiç birinden ses-üýn ýok, hiç biri «Aýasofýa metjit bolsun» diýip bilenok!

Söýgüli okyjylarym, Aýasofýa metjide öwrülensoň, üns beriň, nämeler bolar:

– Müň ýarym ýyllyk mermer plitalaryň üstüne namaz okalsyn diýip, fabrik halyalary düşeler;

– Muzeýi görmäge gelen ýerli we daşary ýurtly myhmanlaryň üst-başyny gapynyň agzynda barlarlar;

– “Bäri metjit, şortili girmek gadagan... Etegiň kelte, saňa uzyn etek bereli, şony geý... Göwüsleriňi gowja ýap!.. Namaz okaýanlara golaýlaşma...” Soňam içerik köwüşli girmek gadagançylygy girizilse, bolaýýaram...

Aýasofýa muzeýi Türkiýäniň pul çykarýan stanogy ýaly. Ol ýurdumyza Topgapydan soň iň köp girdeji getirýän ikinji muzeý. Bütindünýä medeni mirasynyň nusgalyk eserleriniň biri.

Kim bilýär, şunça aýak diräp duruşlaryna görä Aýasofýa metjit bolansoň, belkäm, işsizlik azalar, hemme zat arzanlar, ildeşlerimiziň ýüzi güler!

Emin ÇÖLAŞAN.

«SÖZCÜ» gazetini, 11.07.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,

Stambul uniwersitetiniñ talyby. Publisistika